

FILM

Justine, hovedpersonen i Lars von Triers *Melancholia*.

Det ubærlige liv

Brad Evans & Julian Reid: **Resilient Life. The Art of Living Dangerously** Polity

Forestillingsevnen er det viktigste vi har til at skabe kollektiv forandring, mener forfatterne av *Resilient Life. The Art of Living Dangerously*. De er kritiske til nyliberalismens føjelige menneske.

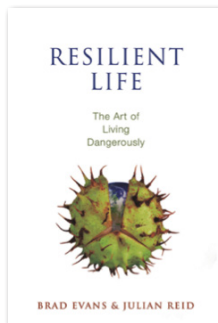
LITTERATUR

ALEXANDER CARNERA

I en post-industriell æra præget af permanent usikkerhed, økonomisk ustabilitet og klimakrise, har den menneskelige tilværelse fået karakter af en konstant overlevelseskamp, som, i modsætning til tidligere, først og fremmest fordrer menneskets *funksionsdygtighed* og *tilpasningsevne*. Livet styres af fremtidsprognoser under mantraet: «Tilpas dig!» Fare og uforsudsigelighed er blevet selve udgangspunktet for at tænke om det politiske – og tegn på politisk lammelse ses overalt.

Brad Evans' og Julian Reids *Resilient Life. The Art of Living Dangerously* viser at liberal politisk filosofi intet modtræk har, når overlevelsesstrategien løber løbsk. Forfatterne slår til lyd for en revitalisering af *forestillingsevnen* for at skabe kollektiv forandring – og som indledning på en ny livskunst.

Hvad er liv? Fagbøger der stiller dette spørgsmål, legger sig ofte tæt op ad biologiens tanker om reproduktion og forplantning, fysikkens optagethed af livets opståen i fjerne stjernetåger, eller evolutionismens tale om naturens økosystemer og balance. Spørger man et barn, har livet noget med opdagelse og skabelse at gøre. Spørger man voksne, taler de om livet som noget der handler om overlevelse, også selvom de ikke bruger ordet mere – det var noget der hørte min farfars generation til. Men måske har det postindustrielle samfund i det nye årtusind, med sine mange prekære usikkerhedsfaktorer, igen gjort livet til en overlevelseskamp? Fabriksarbejderen og den tidligere generation brugte ord som «overlevelse» og «fælles kamp»; i dag taler vi om at skulle være tilpasningsdygtige, robuste, eller resiliente. Ordet «resilient» kan betyde spændstig, elastisk, modstandsdygtig, ukuelig og livskraftig – og beskriver det forhold at en organisme eller et levende systems opretholdelse af et levedygtigt niveau, afhænger af dets evne til at tilpasse sig uforsudsigelige og tilfældige forandringer som det løbende udsættes for. Denne term migrere nu fra den naturologiske litteratur til den samfundsorienterede fordi menneskets liv, herunder samfundsliv, er blevet så sårbart og uforsudsigelig at sproget for den biologiske tilpasningsevne passer til måden der tænkes politik, samfund og menneske på. Men mens de levende organismer forandler og differentierer sig undervejs, og dermed bekræfter livet på nye måder, ser vi at menneskets tilpasningsevne er *reaktiv*: Vi reagerer på omgivelsernes skift og faremomenter, mens det at *bekræfte livet* i dets kvalitative mangfoldighed ikke længere synes at ligge os på sinde. Det er som om vi har mistet sproget, evnen og modet til at gribe livet som det er i sig selv, i dets forunderlighed, og ikke blot i dets ydre målbare relationer. Ved at sætte lighedstegn mellem liv og livstilpasning, har vi skabt en lukket

syn er vokset frem hvor det altid risikable og skrøbelige liv er i fokus – og det bliver en kunst at leve udsat og farligt. Dette har intet at gøre med at leve stærkt og dø ung. Det handler heller ikke om at lade sig berøre af det liv som ikke ligner vores eget – den fremmede og udsattes – som vi kunne lære noget af, og som ofte er grobunden for nye fællesskaber. Kunsten at leve farligt handler om at sikre sig selv på en måde så man holder den gående uden at ryge ud: af jobbet, opsparingen, trygheden.

Vi har bevæget os fra sikkerhedsstaten (Foucault) til tilpasningsevnen som den endeløse krises magtinstrument – den bliver en kontinuerlig kunst i sig selv. Vi befinder os derfor i en ny fase – den resiliante – hvor det handler om *robusthed* og *tilpasning* uden *virkelig forandring*. Vi har erstattet sproget for forandring, politiske visioner og livsbekræftende aktiviteter med et sprog for det tilpasningsdygtige liv.

Det resiliente liv er *big business*. Fra mikro- til makroniveau handler det om at lokalisere strategier for selvhjælp, selv tage ansvar, at komme styrket ud af kriser, opbygge succesfulde relationer, at overleve turbulens i parforhold og arbejdsliv, håndtere tab, tilpasse sig trusler, skabe incitamenter for mere effektiv arbejdsydelse et cetera. Job, liv, partnere, bolig kunne tidligere fikseres, og den flydende livsstil var en undtagelse. Samtidigens liv derimod, er spundet ind i et komplekst væv af usikkert design og har gjort det vanskeligt at lokalisere betingelserne for et meningsfuldt liv. *Det resiliente subjekt er altid i krise*.

Nyliberal nydelsessyge. Statistikker bruges til at overbevise os om fremtidens usikkerhed og har erstattet langsigtede visioner. Langt de fleste politiske tiltag er således reaktioner på en mulig krise som ville blive værre hvis ikke ... Det er lykkedes det liberale samfund at gøre brugen av overlevelsesinstinkt til den nødvendige strategi for at holde sammen på livet – at sætte lighedstegn mellem biologisk liv og udsat liv. Men egentlig interesseret i at lære af det udsatte liv er man ikke. Det liberale subjekt er derfor ikke så meget defineret ved sin frihed, men ved *evnen til at håndtere* en permanent usikkerhed og sårbarhed. Denne robustheden kan her oversættes som evnen til at forfølge præferencer for nydelse og reducere smerte. Men kravet om konstant at forfølge nydelse og drømme slår ofte om i en tilstand af udmattelse og individuel kollaps. Og hvis du rammes af sygdom eller smerte er det for blot at blive stærk og overlevelsesdygtig. At være nyliberal er at være nydelsessyg.

Det føjelige individ. Det nyliberale menneskesyn ligner efterhånden sportens sprog om vindere og tabere. Det er ikke nok at have erfaring og kunne levere kvalitet i kerneydelsen – man skal også kunne performe, gøre sig synlig, være på, overgå sig selv. Resultatet er en angstkultur med konstant frygt for udstødelse. I sin tale på Ground Zero for nogle år siden hyldede Obama netop funktionsdygtigheden og robustheden: Ledelsen viser at subjektet er udsat, men samtidig at det kan komme igen. Det ukuelige menneske der kan komme tilbage efter modgang, bliver et forbillede for lederskab og for den enkelte. Jægersoldaten som *human resource*-forbillede, sportsmanden der overvinder sin

og en åndelig forsømmelse. Vi har glemt det vigtigste: det som gør selve livet levende.

Kunsten at leve farligt. Al vores opmærksomhed er nu rettet mod livets trusler, risici og uforsudsigelighed. Et nyt menneskesyn er vokset frem hvor det altid risikable og skrøbelige liv er i fokus – og det bliver en kunst at leve udsat og farligt. Dette har intet at gøre med at leve stærkt og dø ung. Det handler heller ikke om at lade sig berøre af det liv som ikke ligner vores eget – den fremmede og udsattes – som vi kunne lære noget af, og som ofte er grobunden for nye fællesskaber. Kunsten at leve farligt handler om at sikre sig selv på en måde så man holder den gående uden at ryge ud: af jobbet, opsparingen, trygheden.

Men det robuste individ er i virkeligheden navnet på det *føjelige* individ, der mister evnen til at sige nej, og til selv at tænke. Han gør det nemme, tilpasse sig blot, og heri består hans egoisme. Et samfund af tilpasningsdygtige individer har muligvis selvtillid, men ofte lavt selvværd. I kølvandet på min evne til at tilpasse mig, lærer jeg at opføre mig som det bedst kan betale sig. En strategisk tilgang der forveksler egoet med selvet og devaluerer ens integritet. Det liberale samfunds fejring af selvbestemmelse, autonomi og frihed er snarere historien om det reaktive menneske der bruger sin «autonomi» på konstant tilpasning og kortsigtet nydelse. Resultatet er det forfatterne kalder «en udvandning af selvet». Det liberale samfunds fortvinede appel om at den enkelte skal være stærk, original og enestående står i vejen for en moden, refleksiv bearbejdelse af selvet med en styrket fornemmelse for det væsentlige og det uvæsentlige i livet. Den biologisk-individuelle overlevelsesmetaforik har erstattet vores evne til at undersøge og kritisere de strukturer som opretholder og reproducerer undertrykkelse, ulighed og social uansvarlighed. Det er ikke overraskende at ungdommen får at vide at der ikke findes nogen fælles drøm – at de bare skal præstere for at sikre sig mod den stigende usikkerhed. Ingen tror på levedygtige, sociale bånd – kun tillid til egne ressourcer. Mens uddannelse skulle understøtte et pædagogisk engagement for kulturelle værdier, for udsatte, svage og undertrykte grupper, produceres skrøbelige konsumenter hvis oplæring vanskeliggør et politisk engagement. Troen på robusthed erstatter og forkaster troen på en ændring af politiske strukturer. Livet er en konstant tilpasningsøvelse. Vi værdisætter selve tilpasningsevnen fremfor substansen i vores værdier. Resultatet er et samfund konstrueret udelukkende på økonomisk basis der ignorerer vores åndelige og kulturelle rødder, herunder de retslige og politiske. Tilbage står en politisk fornuft kaldet «nødvendigheds politik», for hvem fremtiden er en trussel.

kræfts sygdom og sejrer i et stort løb, den overvægtige der taber sig.

Vi har bevæget os fra sikkerhedsstaten (Foucault) til tilpasningsevnen.

Men det robuste individ er i virkeligheden navnet på det *føjelige* individ, der mister evnen til at sige nej, og til selv at tænke. Han gør det nemme, tilpasse sig blot, og heri består hans egoisme. Et samfund af tilpasningsdygtige individer har muligvis selvtillid, men ofte lavt selvværd. I kølvandet på min evne til at tilpasse mig, lærer jeg at opføre mig som det bedst kan betale sig. En strategisk tilgang der forveksler egoet med selvet og devaluerer ens integritet. Det liberale samfunds fejring af selvbestemmelse, autonomi og frihed er snarere historien om det reaktive menneske der bruger sin «autonomi» på konstant tilpasning og kortsigtet nydelse. Resultatet er det forfatterne kalder «en udvandning af selvet». Det liberale samfunds fortvinede appel om at den enkelte skal være stærk, original og enestående står i vejen for en moden, refleksiv bearbejdelse af selvet med en styrket fornemmelse for det væsentlige og det uvæsentlige i livet. Den biologisk-individuelle overlevelsesmetaforik har erstattet vores evne til at undersøge og kritisere de strukturer som opretholder og reproducerer undertrykkelse, ulighed og social uansvarlighed. Det er ikke overraskende at ungdommen får at vide at der ikke findes nogen fælles drøm – at de bare skal præstere for at sikre sig mod den stigende usikkerhed. Ingen tror på levedygtige, sociale bånd – kun tillid til egne ressourcer. Mens uddannelse skulle understøtte et pædagogisk engagement for kulturelle værdier, for udsatte, svage og undertrykte grupper, produceres skrøbelige konsumenter hvis oplæring vanskeliggør et politisk engagement. Troen på robusthed erstatter og forkaster troen på en ændring af politiske strukturer. Livet er en konstant tilpasningsøvelse. Vi værdisætter selve tilpasningsevnen fremfor substansen i vores værdier. Resultatet er et samfund konstrueret udelukkende på økonomisk basis der ignorerer vores åndelige og kulturelle rødder, herunder de retslige og politiske. Tilbage står en politisk fornuft kaldet «nødvendigheds politik», for hvem fremtiden er en trussel.

Spørger man et barn, har livet noget med opdagelse og skabelse at gøre. Spørger man voksne, taler de om livet som noget der handler om overlevelse.

At sige sandheden. Men hvordan kan vi leve vores liv på en måde der ikke er styret af nyliberalismens kollektive neurose: vinding, præstation, konsumption og kalkulerende fornuft? Vi må, ifølge forfatterne, vende tilbage til det som grækerne omtalte som «den frie ånd» – *parrhésia* (at tale frit) – og til idealet om at tale sandheden. At tale magten imod og vise vejen til et liv hinsides præstation og fortjeneste. At møde sandheden i dialog med egen fortid. For europæeren er fortiden ikke bare kulturværdier og tradition, men også en antropologisk grundbetngelse. Vi kan kun trænge arkæologisk frem til nutiden ved at komme til større klarhed om vor egen historie – hvordan fortiden arbejder i os som en levende samtale. Sandheden om fremtiden begynder derfor med en forståelse af vores samtid, at få øje på vores egen blindhed, genopdatere forestillingsevnen og turde sige sandheden til det moralske svigt, lære af historiens nederlag, lære om kulturskattens

betydning for vores livsformer, for byerne, kystlinjerne, landskabet (som ødelægges af centerbyggerier, motorveje og økonomisk vinding). Universiteter og skoler skal netop kunne skabe en levende dialog mellem fortid og nutid. Kortsigtet økonomisk nytteforståelse udhuler uddannelsesinstitutionerne og er ødelæggende for en seriøs samtale om kultur og værdier.

Livskunsten. Men det kræver at jeg forstår at det at leve ikke bare er en *oplevelse*, som mange tror i dag – men en *opgave*. En øvelse i at forundres overfor alt det der ikke ligner os selv; det, som formår at anfægte os og åbne os overfor verden og andre mennesker. Et liv styret af tilpasning er en tilværelse der skubber livet foran sig. At lære at forstå vores dødelighed er etisk og politisk bestemende for at kunne handle. Livskunsten er en kamp mod den dovnede, veltillfredse og tilpassede masse i os selv, det ligegyldige jeg der mister fornemmelsen for selvet. De værdier der tilhører alle, forstår jeg kun fordi jeg tager mit eget og andres liv alvorligt, fordi de udspringer af den dybeste omsorg for andre. Kun gennem denne omsorg bliver jeg et ægte individ. Dette vidste de gamle grækere. Det græske drama var ikke en performancekunst i betydningen udstille mit liv, mig og min identitet, men havde derimod til hensigt at vække borgerne til bevidsthed om det værdige og uværdige liv. Gennem dramaet lærer man uretfærdigheden at kende fordi smerten er den virkelighed der er bærer af et fælles element – det ubærlige liv.

Kunst og ånd skal lære os at se, at *blive seende*, ind i vores egen samtid. Justine, hovedpersonen i Lars von Triers *Melancholia* (se billedet), er en sådan seer. Hun føler lede ved sit job, familien og brylluppets falskhed. Hun ser de strukturer og den magt der opretholder det ubærlige og inautentiske liv. Som mange andre der har forsøgt at leve et liv med konstant tilpasning, er hun udkørt. I modsætning til sin neurotiske søster Claire, der, mens planeten *Melancholia* nærmer sig, lever i frygt for verdens undergang, bekræfter Justine sin og vores dødelighed. Det er gennem denne gestus (bekræftelse) at hun bliver politisk og fremviser en post-biopolitisk etik. I den afsluttende scene med sin søster opgiver Justine enhver plan om at forberede og tilpasse sig en mulig anden verden. For Justine er der kun *denne* verden. Hun sætter sig ned, venter og forundres.

Poetisk forbindelse. Måske har vi brug for mere nihilisme, ikke nihilisme som værdimæssig tomhed; det, som den nyliberale kapitalisme leverer – men en opløsning af det som giver ens liv mening og værdi, indtil man til sidst slipper taget i sig selv, og forandres? Måske forvandleringen først kommer i stand i mødet med denne umulighed, i det der er en transformativ berøring med intet? Ikke længere at være behersket af planer, tilpasninger, beregninger og forsikringer, og lammet af den biologiske overlevelse, men at trives med forundrings- og beundringsøvelser overfor kunst, kultur og alt det som ikke ligner os selv. Forfatterne sætter tingene på spidsen, og deres bud på en ny livskunst er kun meget foreløbig, men de har et klart budskab: Med det nyliberale menneskesyn har vi mistet fornemmelsen for vores egen selvbestemmelse. «Vi fastholder derimod, at var det ikke for en mere oprindelig kærlighed til verden og den anden, en poetisk forbindelse der tillader os at være forbundet, ville efterfølgende bånd, udelukkende baseret på vores usikkerhed og truethed, være overflødige.» Det vanskelige er ikke at tilpasse sig usikkerhed; det vanskelige er at kunne finde nye måder at bekræfte livet og livsformerne på.

Carnera er litteraturkritiker i Ny Tid.
ac.mpp@cbs.dk

POESI

Skandinaviske poesilerne med interesse for hva som skrives utenfor hjemtraktene, kommer ikke utenom det svenske tidsskriftet *OEI*.

PAAL BJELKE ANDERSEN

I over 15 år har det sørget for et jevnt tilsig av sjangeruspesifikke tekster, ukonvensjonell og frigjørende teori og oversettelser fra de fleste europeiske språk.

OEI har aldri forsøkt å være representative. Når redaksjonen nå gir ut et nummer om italiensk poesi fra 1960 og frem til i dag, skal ikke det leses som en antologi over den beste eller mest interessante italienske poesien de siste femti årene, men som et redaksjonelt arbeid med utgangspunkt i bestemte praksiser innenfor det italienske språkområdet. Tittelen stammer fra et intervju med poeten og redaktøren Marco Giovenale, hvor han snakker om «bekreftende og ikke-bekreftende poesi»:

«Enligt Giovenale [...] utgår det bekræftende skrivandet från en 'pakt' mellan text och läsare, där lesaren ombuds att gå med på 'ett kontrakt, att känna sig tillfredsställd med produktionen av mening'. Den bekræftande texten kan därmed förstås 'som ett slags röst som redan har förutsatt det eko den kommer att få'. Det icke-bekræftande skrivandet, som är betydligt mer sällsynt, kännetecknas tvärtom av att det inte faller tillbaka på ett sådant implicit samförstånd om det skrivnas horisont. I stället kommer den an på 'att inte veta exakt vart man är på väg under själva resans gång, och att inte låtsas inför läsaren som om vi vet det'.»

Nanni Balestrini, født i 1935 og fortsatt høyst aktiv, er en av forfatterne som vies stor oppmerksomhet, med tekster som spenner fra 1961 og frem til i dag, sammen med essays om forfatterskapet og et

Nanni Balestrini fra *Blackout e altro*

5. utforska röstens oändliga möjligheter för att nå fram till sångens yttersta gränser en tusen hundrausen röster för att kommunicera
rösten tiger
fotot på ett pappershjärta ett hjärta gjort av en hopknycklad konsertaffisch som lyckats använda sin röst som ett verktyg det är förberett för riten
liksom i det nyligen dödförklarade maj 1968
publiken har visat sig vara i en annen form och har blivit något annat
alla då existerande möjligheter till rekuperering har brunnit upp
för det har markerat slutet på en epok og kommer fortsatt att återvända
alla var sedan tvungna att tillstå att den olycksbådande andan från maj 68 återvänt till mångas stora missnöje är vi återigen vid år noll
6. ett farväl med rock
fotot på ett pappershjärta ett hjärta gjort av en hopknycklad konsertaffisch det borde vara dags att gilla läget
till mångas stora missnöje är vi återigen vid år noll
vi tittar tillbaka på de senaste tio åren och har inte svært att finna orsaken till denne
hjäpnad
den revolutionära koherens som han skulle vilja frigjöra sig från för att drömma
fridfullt
beviset ligger i denna hjäpnad
för det har markerat slutet på en epok og kommer fortsatt att återvända
år noll för liksom 1968 måste varje föregående kulturell hegemoni över de nya
generationerna erkänna sin egen svaghet
det obehagelige 1968 kommer inte mer att upphöra
förevisande samtidigt slutet för varje anspråk på kulturell hegemoni över
ungdomarna
publiken har visat sig vara i en annen form och har blivit något annat

OEI har alltid hatt en forkjærlichkeit for radikale formale strategier, som selv om de knytter sammen utsagn og det utsagnene peker mot, snarere er på vei mot semantisk oppløsning enn mot å skape umiddelbart begripelig mening. Marco Giovenales credo om «icke-bekræftende skrivande» kunne i så måte godt ha vært et av flere mulige mottoer for redaksjonens arbeid, og det samme kunne i og for seg også Balestrinis poetikk «Språk och motstånd» fra 1961:

«Vid skrivandet av poesi blir det därför till en grundläggande hållning att 'reta upp' orden, ligga i bakhåll på dem medan de flätas samman till meningar, begå våld mot språkets struktur, pressa alla dess egenskaper till birstningsgränsen [...]»
Alltså en poesi som *motstånd*. Motstånd mot den dogm og konformism som hotar vår väg, som får fotspåren bakom oss att stelna, som klamrar sig fast vid våra fötter och försöker förhindra deras steg.»

I intervjuet med Balestrini påpeker Sjöberg at forståelsen av forholdet mellom skriving og politisk praksis har endret seg siden den gang, også for Balestrini selv. Likefullt er det i dette nummeret tydelig at den kritiske estetiske tenkingen som alltid har preget OEI nå også skriver seg inn i en tradisjon av kritisk politisk tenking. Det har selvfølgelig med de utvalgte italienske poetene og deres historie å gjøre, men når tekster fra den italienske marxistiske historien plasseres side om side med poesien, blir det også synlig i de redaksjonelle valgene. Sidestillingen åpner for at de formale strategiene som benyttes i diktene og de problemstillingene de reiser, gis en

OEI 67/68

e skrivande!
scrittura
non

intervju med forfatteren selv, til sammen drøyt 70 tidsskriftsider. *Blackout*, boken vi trykker et utdrag fra under, ble skrevet i 1979, og er et forsøk på å nærme seg datidens nære politiske begivenheter i Italia. Aret før hadde Brigade Rosso henrettet påtroppende statsminister Aldo Moro, og åpnet slusene for en massiv forfølgelse av venstreaktivister. Balestrini, som var tilknyttet Potere Operai og Autonomia, venstrebevegelser som definerte seg som utenfor et politisk etablissement som inkluderte det italienske kommunistpartiet, befant seg i 1979 på flukt i Frankrike, under falsk navn og med en dom på 10 år hengende over hodet, etter eget utsagn fordi «mitt navn stod i Toni Negris addressbok, og [...] for att jeg samarbeidet med en tidning vid navn *Rosso*». Gustav Sjöberg har oversatt de første tolv sidene i boken, hvor fokuset glir fra en fjellovergang mellom Italia og Frankrike, og inn mot Milano og året 1979: «ända till den lombardiska slätten till Milano och till Apenninerna och på motsatt sida ända till Lyon och Cevennerna»; «sedan flera dagar lyste ett manifest på väggarna i Milano»; «1979 uttömde även hoppet om fabriken som en plats där man kämpar om makten».

OEI #67/68, «icke-bekræftande skrivande! / *scrittura non assertiva!*» er redigert av Gustav Sjöberg, som også har oversatt det meste av materialet fra italiensk, inkludert utdragene vi trykker her. Tidsskriftet kan bestilles fra www.oei.nu.